

**DESPRE
SFÂNTUL ȘI MARELE SINOD
DIN CRETA,
16-26 iunie 2016**

ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI

**EDITURA BASILICA
BUCUREȘTI - 2017**

© - Editura Basilica
ISBN 978-606-29-0180-6

Tipografia Cărilor Bisericești
Intrarea Miron Cristea nr. 6; 040162, București
Telefon: 021.335.21.29; 021.335.21.28; Fax: 021.335.19.00
www.editurapatriarhiei.ro
e-mail: tipografia@patriarhia.ro

CUVÂNT ÎNAINTE

Unul dintre cele mai importante evenimente bisericești recente a fost convocarea, în insula Creta - Grecia, în perioada 16-26 iunie 2016, a Sfântului și Marelui Sinod al Bisericilor Ortodoxe.

Acest eveniment a fost un prilej de întâlnire și comuniune a episcopilor delegați din zece Biserici Ortodoxe Autocefale, pentru ca, împreună, să confirme conștiința de sine a Bisericii lui Hristos celei Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească. *Sfântul și Marele Sinod din Creta nu a formulat dogme sau canoane noi și nu a adus modificări în viața liturgică. Ierarhii participanți la Sinod s-au aplecat asupra unor teme de actualitate și au căutat soluții la problemele pe care le întâmpină omul contemporan.*

Astfel, pentru a sublinia importanța evenimentului respectiv în viața Bisericii Ortodoxe, în Cuvântul sesiunii

nii inaugurale a Sfântului și Marelui Sinod, Preafericitul Părinte Patriarh Daniel a spus: *„Sfântul și Marele Sinod al Bisericilor Ortodoxe este, în același timp, un eveniment rar și începutul unei normalități, deoarece sinodalitatea este o regulă canonică a vieții Bisericilor locale, pentru a exprima unitatea credinței ortodoxe, a vieții sacramentale și a disciplinei canonice a Bisericii celei Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească. Dacă sinodalitatea este o normă canonică la nivel local, ea trebuie să fie o normă și la nivel panortodox sau universal. Sinodalitatea se împlinește în concelebrarea sacramentală a Sfintei Euharistii, pentru a exprima simultan unitatea de credință ortodoxă și însăși taina comuniunii Bisericii cu Domnul Iisus Hristos, Capul Bisericii. Autocefalia Bisericilor Ortodoxe exprimă libertatea lor administrativă și pastorală, în timp ce concelebrarea euharistică panortodoxă și sinodalitatea panortodoxă exprimă unitatea întregii Ortodoxii”*.

Broșura prezentă, alcătuită cu binecuvântarea Sfântului Sinod al Bisericii noastre, se adresează tuturor credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române. Scopul acesteia este încercarea de a oferi membrilor Bisericii noastre un răspuns la întrebările, nelămuririle sau neliniștile care se ridică în legătură cu Sfântul și Marele Sinod și cu documentele aprobate.

S-a constatat că cei ce contestă lucrările Sfântului și Marelui Sinod nu fac referiri punctuale la cele șase documente aprobate, ci extrag din context anumite pasaje, pe care le interpretează eronat, sau se întemeiază pe comentarii tendențioase asupra textelor sinodale, și nu pe

textele propriu-zise, adoptând o poziție radicală împotriva Sinodului din Creta.

De aceea, s-a încercat ca răspunsurile la întrebări să se bazeze cât mai mult pe documentele aprobate. De asemenea, răspunsurile fac referire și la alte documente oficiale ale Bisericilor Autocefale emise înainte și după Sfântul și Marele Sinod, precum și la poziția unor ierarhi și teologi cunoscuți. Pentru a putea fi urmărite cu ușurință subiectele dezbătute, această broșură a fost alcătuită sub formă de întrebări și răspunsuri.

Cancelaria Sfântului Sinod

ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI

1. Ce este Biserica, potrivit documentelor din Creta?

Conform documentelor din Creta, „Biserica cea Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească este comuniune divino-umană după chipul Sfintei Treimi, pregustare și viețuire a celor din urmă (a oamenilor) în Dumnezeiasca Euharistie și descoperire a slavei lucrurilor celor viitoare, și, ca o Cincizecime continuă, este un glas profetic netăcut în lume, prezența și mărturia Împărăției lui Dumnezeu, venind întru putere” (Marcu 9, 1) (Enciclica Sfântului și Marelui Sinod I, 1).

Din această mărturisire, înțelegem foarte clar că **Sfântul și Marele Sinod a reafirmat conținutul și misiunea Bisericii**, potrivit învățaturii Sfinților Apostoli, a Sfinților Părinți, a celor șapte Sinoade Ecumenice¹ și a sinoadelor ortodoxe ulterioare, de autoritate universală (879-880; 1341; 1351; 1368; 1484; 1638; 1642; 1691).

2. Care este forma de conducere a Bisericii?

Sinodală. După înălțarea Mântuitorului nostru Iisus Hristos la ceruri, Sfinții Apostoli au conștientizat res-

¹ Sinod Ecumenic = Sinod al episcopilor din toată lumea, adică, universal. Cele 7 Sinoade Ecumenice s-au întrunit în primul mileniu creștin (325-787).

ponsabilitatea comună pe care o aveau față de credincioșii încredințați lor spre păstorire. De aceea, în anul 49 d. Hr., la Ierusalim, Sfinții Apostoli s-au întâlnit în primul sinod al Bisericii creștine, pentru ca, mai apoi, cei sfințiți de ei - episcopii - să păstreze această rânduială a întrunirilor sinodale.

Canonul 37 apostolic arată că *Sinodul episcopilor trebuie să se întrunească de două ori pe an*, pentru a cerceta învățătura de credință și a rezolva problemele cu care se confruntă Biserica.

3. De ce este organizată Biserica în mod sinodal?

Biserica Ortodoxă a practicat dintru început adunarea episcopilor în *sinoade* (în greacă: *syn* = împreună, *odos* = cale, deci un demers comun), prin care să se exprime o *poziție comună unitară în raport cu problemele dezbătute*.

Organizarea sinodală a Bisericii se bazează și pe o rațiune duhovnicească, pentru ca nici unul dintre oameni să nu se considere mai mare decât ceilalți, chiar și viață sfântă dacă ar avea (cf. Mt. 20, 26-28).

Edificatoare, în acest sens, sunt cuvintele Sfântului Anastasie Sinaitul (sec. VII): „*Domnul, știind multa închipuire de sine și mândrie ale omului, nu vrea să ne împlinească cererile prin noi înșine, chiar dacă avem o viață virtuoasă și am dobândit sfințenia, ci vrea ca, în cererile noastre către El, socotindu-ne pe noi nevrednici, să îi luăm și pe alții, în același cuget cu noi, să se roage și să se ostenească împreună cu noi. Fiindcă cel care cere de unul singur și i se împlinește cererea, adeseori, cade în mândrie, dar când se roagă mai mulți pentru*

același lucru, toți rămân în smerenie” (Întrebări și răspunsuri 97, Corpus Christianorum Series Graeca 59, Turnhout: Brepols, 2006, pp. 152-153).

4. Este necesară organizarea de Sinoade Generale sau Universale atunci când apar probleme de ordin general?

Da. Canonul 19 al Sinodului IV ecumenic din anul 451 precizează că dacă nu se întrunesc sinoadele, se înmulțesc problemele.

Dacă pentru probleme de nivel regional trebuie să fie convocate sinoade regionale, atunci când problemele sunt de ordin general, trebuie să se manifeste sinodalitatea la nivel general. După ce mijloacele de transport moderne au făcut posibilă întruniri de episcopi din întreaga lume și după ce dezvoltarea mijloacelor de comunicare a făcut ca unele probleme regionale să aibă un impact general, a devenit și mai evidentă necesitatea de a da răspunsuri unitare la problemele majore cu care se confruntă Biserica din întreaga lume.

5. Când și de ce a apărut ideea organizării unui Mare Sinod al Bisericii Ortodoxe, care să reunească episcopi din întreaga lume?

Formarea statelor naționale, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea – printre care, unele majoritar ortodoxe – au determinat noi realități și din punct de vedere bisericesc. Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol, în al cărei teritoriu canonic se petrecea acest proces, a

privit cu reținere constituirea de Biserici Autocefale², semnalând nevoia unui Sinod General, în care să se discute această situație nouă. Astfel, în data de 12 iunie 1902, Patriarhul ecumenic Ioachim al III-lea (1901-1912) a adresat Bisericilor Ortodoxe Autocefale o scrisoare, în care a subliniat importanța unei mai bune comunicări între Bisericile Ortodoxe, lansând inițiativa organizării *unor întruniri panortodoxe, adică ale întregii Ortodoxii*³.

Cu timpul, au apărut și alte probleme în viața Bisericii Ortodoxe, care necesitau clarificare din partea episcopilor ortodocși. De aceea, organizarea unui Sinod General al Bisericilor Ortodoxe a devenit o prioritate pentru toate Bisericile Ortodoxe Autocefale.

6. De ce este numit „sfânt” și „mare” Sinodul general al Bisericii Ortodoxe care a avut loc în Creta?

Este numit „sfânt” pornind de la denumirea pe care o are Sinodul fiecărei Biserici Ortodoxe Autocefale („Sfântul Sinod”) și „mare”, pentru faptul că este vorba de un Sinod general, deci mai mare decât Sinodul unei singure Biserici Ortodoxe Autocefale.

²Bisericile Autocefale sunt Biserici Ortodoxe locale care au conducere proprie, de sine stătătoare, dar care se află în deplină comuniune dogmatică, liturgică și canonică. Autocefalia reprezintă forma de organizare a unei Biserici Ortodoxe locale, care are conducere proprie și organizare canonică administrativ-teritorială independentă față de celelalte Biserici autocefale (de la gr. *autokephale* - conducere proprie, de sine stătătoare). În prezent există 14 Biserici Autocefale.

³Panortodox - care privește toate Bisericile Ortodoxe autocefale; *al întregii Ortodoxii* (în greacă: pan = tot, întreg, general).

Sfântul și Marele Sinod reunește delegații ale Sfințelor Sinoade ale Bisericii Ortodoxe Autocefale. Importanța unui Sfânt și Mare Sinod în istoria Bisericii va fi apreciată de un următor Sinod, care va putea recepta în totalitate, interpreta sau dezvolta anumite formulări din documentele elaborate. Această practică a fost asumată de obicei în istoria Bisericii.

7. De ce a fost nevoie de un regulament propriu de organizare a Sfântului și Marelui Sinod?

Un eveniment de amploarea Sinodului General presupunea, în mod firesc, respectarea unor reguli precise, fără de care nu și-ar fi putut duce la bun sfârșit lucrările. *Regulamentul de organizare și funcționare a Sfântului și Marelui Sinod*, rod al colaborării tuturor Bisericii Ortodoxe Autocefale, a garantat o dezbatere echilibrată și corectă a tuturor documentelor, în cadrul Sfântului și Marelui Sinod. Potrivit *Regulamentului, Întâistătătorii Bisericilor Autocefale exprimau în mod unitar voința unanimă sau majoritară a delegațiilor pe care le conduceau*, arătând astfel că **în timpul Sfântului și Marelui Sinod Ortodox nu se anulează sinodalitatea și autocefalia Bisericilor locale. La elaborarea Regulamentului au contribuit activ chiar și Bisericile Ortodoxe Autocefale care ulterior nu au mai participat la Sinodul din Creta.**

8. De ce nu au fost publice ședințele de lucru ale Sfântului și Marelui Sinod?

În afară de *ședința de deschidere și ședința de închidere*, la toate celelalte întâlniri de lucru au participat numai

membrii delegațiilor ortodoxe oficiale. De altfel, aceasta este și practica la nivelul Sinoadelor locale ale Bisericilor Autocefale, în sensul că *ședințele nu sunt publice, pentru a nu fi afectate dezbaterele și buna desfășurare a lucrărilor*. În schimb, *hotărârile luate sunt făcute publice*, așa cum s-a procedat și cu documentele aprobate de Sfântul și Marele Sinod din Creta.

9. Au putut vorbi liber episcopii participanți la Sinodul din Creta?

Desigur. În art. 10 al *Regulamentului* menționat mai sus, s-a stabilit modalitatea prin care membrii delegațiilor au putut participa activ la lucrări, precizându-se: *„intervențiile pe parcursul lucrărilor Sinodului sunt libere”*. Fiecare ședință a fost condusă de președinte (Sanctitatea Sa, Patriarhul Ecumenic Bartholomeu I al Constantinopolului), care a facilitat buna desfășurare a dezbaterilor, descurajând întreruperile sau suprapunerile luărilor de cuvânt, conform *Regulamentului* care spune: *„nimeni nu poate vorbi înainte de a solicita și a primi permisiunea Președintelui Sinodului”*.

10. Prin stabilirea unui număr precis de episcopi participanți, s-a încălcat în vreun fel organizarea sinodală a Bisericii?

Nicidecum. În Tradiția canonică a Bisericii nu există o cerință expresă privind numărul participanților la un Sinod, pentru ca acesta să fie canonic. Numărul episco-

pilor participanți la Sinoadele Ecumenice diferă foarte mult de la un sinod la altul. Așadar, nu putem vorbi de o regulă *a participării tuturor episcopilor la un Sinod*, pentru ca acesta să fie canonic sau valid. Un astfel de criteriu ar fi dus la imposibilitatea organizării oricărui sinod al episcopilor, ținând cont de dificultățile de deplasare, cazare și desfășurare a lucrărilor.

11. La Sinoadele Ecumenice ale Bisericii participau toți episcopii?

Nu, deoarece, în timpul desfășurării Sinoadelor, care puteau dura mai multe luni, viața bisericească a Mitropoliilor nu putea fi suspendată. O parte dintre episcopi rămâneau în eparhiile lor, pentru a supraveghea bunul mers al vieții bisericești.

Un exemplu clar, în acest sens, îl constituie scrisoarea de convocare a Sinodului al III-lea Ecumenic, din 30 noiembrie 430, trimisă de împărații Teodosie și Valentinian către mitropoliții diferitelor provincii ale Imperiului: „să se gândească Reverenția ta ca, după sărbătoarea Sfintelor Paști, cu ajutorul lui Dumnezeu, să vină în Asia, la Efes, în sfânta zi a Cincizecimii, purtând grijă să vină acolo și pușinii preasfințiți episcopi din eparhie, **cam câți vei crede de cuviință, așa încât să rămâie îndeajuns pentru sfintele biserici din acea eparhie, și cei destoinici de Sinod nicidecum să nu lipsească**” (traducere de Pr. Ioan Mihălcescu, *Sinodul III Ecumenic din Efes (431)*, București, 1931, p. 55). Rezultă de aici că, la sinod, *erau convocați mitropoliții provinciilor, care, la rândul*

lor, aveau obligația să desemneze pentru participare și o parte din episcopii sufragani, câți considera mitropolitul că vor fi „destoinici de Sinod”, având, însă, grijă să nu lase Mitropolia fără arhipăstori.

12. Au participat toate Bisericile la Sfântul și Marele Sinod din Creta?

La Sinaxele Întâistătătorilor din martie 2014 și ianuarie 2016 și-au anunțat participarea la Sfântul și Marele Sinod toate Bisericile Ortodoxe Autocefale, care au primit, ulterior, invitație din partea Patriarhiei Ecumenice. Din motive diverse, cu puțin timp înainte de întrunirea episcopilor ortodocși în Creta, patru Biserici Autocefale (Antiohia, Rusia, Georgia și Bulgaria) au anunțat că nu pot participa la Sinodul din Creta, în principal din cauza nerezolvării diferendului canonic dintre Patriarhia Antiohiei și Patriarhia Ierusalimului.

13. La acest sinod au participat și credincioși mireni?

Da, în calitate de consilieri speciali și asistenți ai ierarhilor. Conform *Regulamentului*, credincioșii mireni, având un rol bine determinat, au participat la sesiunile plenare ale sinodului, fiind de mare ajutor Secretariatului și Comisiilor, unde puteau lua cuvântul. „*Delegațiile pot fi însoțite de consilieri speciali, clerici, monahi sau laici, însă numărul acestora nu poate depăși în mod normal numărul de 6 (șase) membri. Sunt invitați, de asemenea, trei asistenți (personal auxiliar) din partea fiecărei Biserici Ortodoxe Autocefale*” (Regulament, art. 3, alin. 2-4).

14. La lucrările Sfântului și Marelui Sinod au participat persoane de altă credință?

Nu, deoarece *Regulamentul* Sinodului nu permitea acest fapt. Reprezentanții confesiunilor creștine și ai organizațiilor intercreștine au fost prezenți, *ca observatori, doar la sesiunile de deschidere/închidere ale Sinodului, așa cum se preciza în art. 14 din Regulament: „Observatorii altor Biserici și Confesiuni creștine, precum și persoane ale organizațiilor intercreștine, pot asista la sesiunile de deschidere și de încheiere ale Sinodului, fără dreptul de a lua cuvântul sau de a vota”.*

15. Documentele finale au fost votate de Întâistătorii Bisericilor Autocefale în nume propriu?

Nu. Ideea că întâistătorii Bisericilor autocefale au votat în nume propriu este falsă, fiind contrară *Regulamentului* de desfășurare, precum și realității. Este clar stipulat în *Regulament* că votul aparține fiecărei Bisericii Ortodoxe locale autocefale, *iar dezbaterea internă, în cadrul delegației, stătea la baza poziției finale a Bisericii respective. Întâistătorul fiecărei Biserici locale autocefale era cel care aducea la cunoștință poziția unitară sau majoritară a Bisericii sale, prin votul său de președinte al Sinodului Bisericii Ortodoxe locale autocefale și președinte al delegației oficiale a Bisericii respective. Astfel, s-a evidențiat că Sfântul și Marele Sinod Ortodox nu anulează sinodalitatea și autocefalia Bisericilor Ortodoxe locale.*

În art. 12 din *Regulament* se precizează: „*Votul referitor la textele dezbătute și revizuite de Sinod, cu privire la temele de pe ordinea de zi: Se referă la fiecare Biserică Ortodoxă Autocefală și nu la fiecare membru din delegațiile la Sinod, conform deciziei unanime luate, în acest sens, la Sinaxa În-tâistătătorilor Bisericilor Ortodoxe (potrivit căreia fiecare Biserică Autocefală dispune de un singur vot). Votarea textelor de către Biserici la Sinod, și nu de către membrii delegațiilor, nu exclude posibilitatea unei poziții negative, din partea unuia sau a mai multor ierarhi din delegația unei Biserici Ortodoxe Autocefale, cu privire la amendamentele aduse sau chiar la un text, în general*”.

Nu au fost descurajate opiniile contrare ale unora dintre membrii delegațiilor privind amendamentele sau documentele, *chiar dacă aceștia nu exprimau o poziție majoritară în cadrul delegațiilor. Regulamentul prevedea ca aceste puncte de vedere diferite să fie consemnate în procesele verbale.*

16. De ce nu au semnat unii ierarhi participanți unele documente?

Unii ierarhi nu au semnat toate documentele din Creta considerând că există anumite expresii sau formulări în aceste texte (ca, de pildă: „Biserica Ortodoxă acceptă denumirea istorică a altor biserici și confesiuni creștine eterodoxe”, „unitatea tuturor creștinilor” sau participarea Bisericii Ortodoxe la Mișcarea Ecumenică) care necesită anumite îmbunătățiri, clarificări, dezvoltări și nuanțări. Cu toate acestea, *niciunul dintre ierarhii care nu a semnat*

documentele nu a afirmat că motivul ne semnării ar fi vreo erezie (sau erezii) pe care le-ar cuprinde textele din Creta. De aceea, acești ierarhi au continuat și continuă să fie în comuniune cu toți ierarhii Bisericii Ortodoxe. Or, dacă erezia ar fi fost motivul ne semnării documentelor, cu siguranță că aceștia nu ar mai fi păstrat comuniunea cu ceilalți ierarhi.

Toate documentele finale au fost semnate de toți Întâistătătorii Bisericilor Ortodoxe și de majoritatea covârșitoare a celorlalți ierarhi ortodocși prezenți în Creta, însă unele sinoade ale Bisericilor Autocefale, Sfânta Chinotită a Sfântului Munte Athos, unii ierarhi, teologi și credincioși mireni consideră că anumite părți din documente pot fi explicitate, dezvoltate și nuanțate.

În acest sens, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în cadrul ședinței sale din 28-29 octombrie 2016, a afirmat: „S-a luat act de faptul că textele pot fi explicitate, nuanțate sau dezvoltate de către un viitor Sfânt și Mare Sinod al Bisericii Ortodoxe. Explicitarea acestora și redactarea altor documente sinodale cu teme diferite nu trebuie realizate, însă, sub presiunea timpului, ci, în cazul în care nu există consens panortodox, ele trebuie amânate și perfecționate până când se va realiza un consens” (<http://basilica.ro/concluziile-sfantului-sinod-cu-privire-la-desfasurarea-si-hotararile-sfantului-si-marelui-sinod-al-bisericii-ortodoxe-din-creta-16-26-iunie-2016>). Sfântul Sinod al Patriarhiei Alexandriei a afirmat, de asemenea: „Credem că, în viitorul apropiat, orice imperfecțiuni și neajunsuri ale acestui Sinod vor fi depășite la Sinoadele care vor urma cu ajutorul lui Dumnezeu” (<http://basilica.ro/evaluarea-sfantului-sinod-al-patriarhiei>

alexandriei-referitoare-la-sfantul-si-marele-sinod-din-creta), iar Sfânta Chinotită a Sfântului Munte Athos a precizat că „documentele finale oficiale ale Sinodului trebuie studiate cu prudență; evaluate aspectele pozitive și notate eventualele neclarități pe care le conțin și care necesită lămuriri” (<http://basilica.ro/sinodul-din-creta-sfanta-chinotita-tendintele-de-intrerupere-a-pomenirii-ierarhilor-nu-sunt-justificate>).

17. Cum a fost percepută implicarea delegației române și a Patriarhului Bisericii noastre la Sinodul din Creta?

Toți participanții la sinod au fost plăcut impresionați de pregătirea teologică a membrilor delegației române, precum și de abordarea pastorală a documentelor dezbătute. Prezentăm câteva dintre cele mai reprezentative mărturii.

***Mitropolitul Ierotheos Vlachos:** „Mai întâi, Patriarhia Română s-a pregătit foarte bine pentru Sinod și a făcut propuneri importante de corectare a textelor, mai ales pentru documentul «Relațiile Bisericii Ortodoxe cu ansamblul lumii creștine» (...) Când a fost finalizat textul și a fost citit în plen, Patriarhul României a constatat că nu a avut loc o traducere corectă în limba franceză și că nu au fost introduse observațiile sale. Atunci a spus că, dacă nu se fac aceste corecturi, nu semnează textul.*

Dintre toți întâistătătorii, Patriarhul Daniel al României a dovedit că are deplină cunoaștere teologică și capacitatea de a-și susține opiniile. De asemenea, a avut capacitatea de a face propuneri alternative, atunci când nu au fost acceptate propunerile sale.

De asemenea, observații importante a făcut și Mitropolitul Teofan al Moldovei și Bucovinei, care a vorbit având cuget bisericesc ortodox, bazat pe învățătura Bisericii.

Consider că Biserica Ortodoxă Română a impresionat prin întreaga sa prezență. Când se vor publica actele Sinodului, se va vădi acest lucru din plin” (<http://basilica.ro/mitropolitul-ierotheos-vlachos-despre-delegatia-patriarhiei-romane-la-sinodul-din-creta-bine-pregatiti-si-fermi-pe-pozitie>).

Arhimandritul Tihon, starețul Mănăstirii Stavronikita, din Sfântul Munte Athos: „*La articolul 22 [din Documentul al 6-lea], cu tot efortul teologic generos al Patriarhului României, care a exprimat opiniile Bisericii din România similare cu ale noastre (privind autoritatea Sinodului, n.tr.), s-a lovit de neputința înțelegerii opiniilor juste ale lui din partea celorlalți, cu concluzia că s-a putut trece o ușoară îmbunătățire la final: «Care a constituit dintotdeauna în Biserică cea mai înaltă autoritate pe teme de credință și rânduieli canonice (Canonul 6 al Sinodului al II-lea Ecumenic)», fiind ștearsă expresia: Competența și judecătorul ultim”* (<https://doxologia.ro/documentar/epistola-intaistatatorului-manastirii-stavronichita-catre-sfanta-chinotita-sfantului>).

Părintele Rafail Noica: „*Biserica Română a fost foarte bine pregătită; toți au fost uimiți de cât de bine a fost pregătită. Al doilea lucru: patriarhul nostru Daniel, departe de a fi un ecumenist, a fost coloana vertebrală a Ortodoxiei în acest Sinod, unde riscam tot felul de lucruri. Și cred, așa cum am auzit, că nu este altul ca Preafericitul Părinte Daniel, care poate apăra Biserica noastră în zilele noastre. Și, în același articol, Înaltpreasfințitul Ierotheos avea cuvinte – mai puține, dar nu de mai puțină laudă – față de Înaltpreasfințitul Teofan”* (<http://www.cuvantul-ortodox.ro/recomandari/parintele-rafail-noica-sinodul-din-creta>; vezi și: [| 19 |](http://basilica.ro/parin-</p></div><div data-bbox=)

tele-rafail-noica-despre-sfantul-si-marele-sinod-nu-s-a-facut-nimic-pe-linie-de-vanzare-a-ortodoxiei).

18. Este adevărat că Biserica Ortodoxă recunoaște, prin documentele Sinodului din Creta, alte genuri decât cel «femeiesc» și «bărbătesc»?

Categoric, nu. Într-un mod cu totul lipsit de onestitate, s-a adus în discuție faptul că documentele din Creta și, în special, documentul *Misiunea Bisericii în lumea contemporană*, ar legitima „teoria genului”. Teoria genului afirmă că sexul unei persoane nu este determinat de sexul biologic și că fiecare om poate decide dacă este bărbat sau femeie, printr-o simplă alegere. Cu alte cuvinte, dacă un bărbat consideră că este femeie, el devine în mod automat femeie. Aceste teorii sunt respinse ferm de către Biserica Ortodoxă, care nu acceptă decât cele două genuri firești, cum le-a creat Dumnezeu: bărbat și femeie. Orice altă interpretare este inacceptabilă pentru tradiția Bisericii.

19. Are Biserica dreptul de a da mărturie despre credința ei în spațiul public?

Desigur. Prin documentul *Misiunea Bisericii Ortodoxe în lumea contemporană*, Biserica își reîntărește libertatea de a se afirma în spațiul public fără nici o constrângere, fiind conștientă de responsabilitatea pe care o are în societatea contemporană. „*Biserica, respectând principiile drepturilor omului și tratamentului egal al oamenilor, urmă-*

rește să aplice aceste principii în lumina învățăturii sale despre Sfintele Taine, despre familie, despre locul bărbatului și al femeii în Biserică și despre valorile tradiției bisericești, în general. Biserica are dreptul să dea mărturie despre învățătura sa în spațiul public” (cf. documentului Misiunea Bisericii Ortodoxe în lumea contemporană, E, 3).

20. Sunt permise cercetările științifice moderne asupra omului?

Da, cu condiția ca acestea să respecte principiile morale și spirituale ale Bisericii Creștine Ortodoxe. De asemenea, *„Biserica Ortodoxă consideră că omul nu este un simplu ansamblu de celule, de țesuturi și de organe și că el nu este determinat numai de factori biologici. Omul este creat după chipul lui Dumnezeu (Fc. 1, 27) și ar trebui tratat cu respectul ce i se cuvine”* (așa cum se prevede în documentul Misiunea Bisericii Ortodoxe în lumea contemporană, capitolul F, 12).

21. Care sunt pericolele ce trebuie evitate azi?

Sinodul din Creta precizează că *„Biserica este îngrijorată de impunerea asupra omenirii a unui mod de viață din ce în ce mai consumist, lipsit de orice suport al valorilor morale creștine. În acest sens, consumismul tinde să ducă popoarele la pierderea rădăcinilor lor spirituale, a memoriei lor istorice și la uitarea tradițiilor. (...) Biserica previne pe credincioșii ei de pericolul ma-*

nipulării conștiințelor prin mass-media și de folosirea acestora, nu pentru apropierea dintre oameni și popoare, ci pentru manipularea lor” (așa cum se prevede în capitolul F, 7-9, din documentul Misiunea Bisericii Ortodoxe în lumea contemporană).

De asemenea, în *Enciclica Sfântului și Marelui Sinod din Creta* sunt enumerate și alte pericole pe care creștinul zilelor noastre este chemat să le conștientizeze, pentru a acționa în consecință: criza căsătoriei și a familiei (*Enciclica III, 7*); „noi tendințe în domeniul formării și educației referitoare la conținutul și scopurile educației, la abordarea vârstei copilăriei, la rolul profesorului și al elevului, precum și al școlii contemporane” (*Enciclica IV, 9*); „expresii extreme sau chiar provocatoare ale ideologiei secularizării, prezente în evoluțiile politice, culturale și sociale”, „deplina autonomizare a omului față de Hristos și față de influența duhovnicească a Bisericii, prin identificarea arbitrară a Bisericii cu conservatorismul, precum și prin caracterizarea ei nefundamentată istoric drept un pretins impediment în calea progresului și dezvoltării” (*Enciclica V, 10*); „pericolul manipulării libertății umane, al folosirii omului ca simplu mijloc, al pierderii treptate a tradițiilor valoroase, al amenințării sau chiar al distrugerii mediului înconjurător” (*Enciclica V, 11*); „utilizarea necontrolată a biotehnologiei la începutul, pe durata și la sfârșitul vieții” (*Enciclica V, 12*); „ideologia contemporană a globalizării” (*Enciclica VI, 15*); „proliferarea violenței și a conflictelor ar-

mate, persecutarea, exilarea și uciderea membrilor minorităților religioase, expulzarea forțată a familiilor din căminele lor, tragedia traficului de persoane, încălcarea drepturilor fundamentale ale persoanelor și ale popoarelor, convertirile forțate” (*Enciclica VI*, 18).

22. Cum este definită familia în documentul „Sfânta Taină a Cununii și impedimentele la aceasta”?

Biserica a manifestat și manifestă o grijă pastorală constantă față de familia creștină, care este expusă, astăzi, la numeroase atacuri din partea lumii secularizate. *„Unirea dintre un bărbat și o femeie în Hristos constituie o mică Biserică sau o icoană a Bisericii.(...) Protejarea sfințeniei cununiei a fost totdeauna de o importanță capitală pentru protejarea familiei, care reflectă comuniunea soților, atât în Biserică, cât și în întreaga societate. Astfel, comuniunea persoanelor prin Taina Cununii nu este o simplă relație convențională firească, ci o forță spirituală esențială și creatoare pentru instituția sfântă a familiei. Numai aceasta asigură protecția și educația copiilor, atât în misiunea spirituală a Bisericii, cât și în funcționarea societății”* (art. I. 4-5).

23. A aprobat Sinodul din Creta căsătoriile între persoane de același sex?

Categoric, nu. Doar persoanele potrivnice Bisericii ar putea susține o astfel de idee cu totul străină de învățătura creștin-ortodoxă. Biserica Ortodoxă nu va susține niciodată asemenea practici. În acest sens, Biserica

Ortodoxă Română a binecuvântat de curând inițiativa cetățenească demarată de *Coaliția pentru Familie*, prin care se dorește ocrotirea familiei naturale, întemeiată pe căsătoria dintre un bărbat și o femeie.

24. Dar, a avut Sinodul vreo poziție față de parteneriatele civile?

Da. În documentul *Sfânta Taină a Cununii și impediamentele la aceasta* se spune foarte limpede că Biserica Ortodoxă nu este de acord cu parteneriatele civile: „*Biserica nu acceptă ca membrii ei să încheie contracte de coabitare (cu persoane n.tr.) de același gen, precum și nici o altă formă de coabitare diferită de căsătorie*” (art. 10).

25. Căsătoriile creștine mixte (între creștini ortodocși și creștini eterodocși) sunt o noutate introdusă de Sinodul din Creta?

Nu. Trebuie subliniat că această problemă a existat încă de la începuturile creștinismului. Mediul în care s-a dezvoltat Biserica era unul majoritar păgân sau iudaic, fapt care genera întrebări referitoare la căsătoriile dintre creștini și necreștini.

Pentru a încuraja căsătoriile numai între creștinii ortodocși, de-a lungul timpului, Biserica a avut o atitudine fermă împotriva căsătoriilor mixte *pentru a păstra unitatea spirituală de credință ortodoxă a familiei*. Totuși, căsătoriile creștine mixte au avut loc adesea de-a lungul secolelor, iar Biserica s-a raportat la ele, aplicând *princi-*

piul iconomieii (aplicarea cu îngăduință sau dispensă a regelii), fapt semnalat și în *Nomocanonul Sfântului Fotie*, patriarhul Constantinopolului (810-895), care precizează că Biserica era pusă în fața unor astfel de căsătorii mixte, recunoscute de stat, prin Codul împăratului Iustinian (secolul VI).

Căsătoriile mixte între două persoane creștine de sex opus, dintre care una de credință ortodoxă, iar cealaltă de altă credință creștină (catolic, anglican, protestant etc) nu sunt o noutate nici pentru Biserica Ortodoxă Română, care, în anul 1881, în *Regulamentul pentru relațiile bisericești ale clerului ortodox român cu creștinii eterodocși sau de alt rit și cu necredincioșii care trăiesc în Regatul Român*, preciza: „Căsătoriile mixte între persoane ortodoxe cu persoane eterodoxe sau de alt rit creștinesc se binecuvântează de Biserica Ortodoxă, păzindu-se uzul de până acum, ca, copiii ce se vor naște din aceste căsătorii, să devină membri ai Bisericii Ortodoxe”.

26. De ce se practică iconomia în cazul căsătoriilor creștine mixte?

Deoarece foarte mulți creștini ortodocși trăiesc, acum, în țări predominant catolice sau protestante, acești ortodocși nu pot evita contactele cu creștinii eterodocși. Astfel, de foarte multe ori se ajunge la apropiere sufletească între aceștia și, în cele din urmă, la dorința de a se căsători.

Totuși, *Biserica Ortodoxă nu recomandă căsătoriile creștine mixte*. Plecând însă de la realitatea acestui fenomen, a adoptat o atitudine pastorală, întemeiată pe principiul ico-

nomiei, pentru a-i menține în Biserica Ortodoxă pe fiii și pe fiicele ei duhovnicești și a-i ajuta să înainteze cât mai mult într-o viață trăită în acord cu poruncile lui Dumnezeu.

„În ciuda tuturor interdicțiilor canonice, și în trecut au avut loc adesea căsătorii mixte. În societatea noastră pluralistă, în care ortodocșii reprezintă doar o minoritate, aceste căsătorii reprezintă un procent ridicat, aflat mereu în creștere, între căsătoriile binecuvântate în bisericile noastre. Tot mai numeroase sunt și cele încheiate, din nefericire, în afara Ortodoxiei. Cu toții știm că unele dintre ele duc la întemeierea de familii fericite, și ar fi lipsit de înțelepciune și chiar lipsit de sens să descurajăm toate căsătoriile de acest tip. De fapt, s-ar putea la fel de bine ca unele dintre aceste căsătorii să fie mai durabile și mai fericite decât cele dintre unii ortodocși doar cu numele, care nu au auzit niciodată nimic despre sensul căsătoriei creștine și care nu au acceptat niciodată, în chip personal și responsabil, vreo adevărată angajare creștină” (Pr. John Meyendorff, *Căsătoria – perspectivă ortodoxă*, Cluj-Napoca, 2012, p. 66).

Sfântul și Marele Sinod recunoaște aceste situații și stabilește că „posibilitatea aplicării iconomiei bisericești cu privire la impedimentele la căsătorie trebuie să fie reglementată de Sfântul Sinod al fiecărei Biserici Ortodoxe Autocefale, conform principiilor stabilite de sfințele canoane bisericești, în spiritul unui discernământ pastoral, astfel încât să servească mântuirii omului” (Sfânta Taină a Cununii și impedimentele la aceasta, art. II. 5, ii).

27. Cui i se aplică iconomia și în ce fel?

În cazul unei familii creștine mixte, iconomia se referă la persoana creștină ortodoxă, și nu la persoana creștină eterodoxă. Primind binecuvântarea Bisericii prin Taina Cununiei, persoana creștină ortodoxă evită conviețuirea în desfrânare și uitare de Hristos și, astfel, poate participa la celelalte Sfinte Taine, nefiind oprită de la Sfânta Euharistie, din cauza păcatului desfrânării. Oricum, iconomia nu poate deveni regulă, deoarece căsătoria mixtă nu asigură unitatea spirituală de credință ortodoxă în educația copiilor.

„Ar fi totuși de dorit ca practicarea iconomiei să nu se facă într-un mod care să pară sistematic și de la sine înțeles, iar acrivia – adică faptul că Biserica este împotriva căsătoriei unei persoane ortodoxe cu o persoană eterodoxă – să fie întotdeauna amintită” (Jean-Claude Larchet, *Viața sacramentală*, Ed. Basilica, București, 2015, p. 396).

28. Sunt permise căsătoriile creștinilor ortodocși cu necreștinii, potrivit documentelor Sfântului și Mare-lui Sinod?

Nicidecum. Sfântul și Marele Sinod exclude posibilitatea încheierii unor astfel de căsătorii. Documentul final stabilește următoarele: *„Căsătoria dintre ortodocși și necreștini este absolut interzisă, potrivit acriviei canonice”* (Sfânta Taină a Cununiei și impedimentele la aceasta, II, 5, ii).

„Trebuie să fie limpede faptul că un preot ortodox nu poate niciodată binecuvânta o căsătorie între un ortodox și un ne-

creștin. Ar fi evident nepotrivită chemarea numelui lui Iisus Hristos într-o slujbă de căsătorie pentru o persoană care nu-L recunoaște ca Domn al său. De fapt, o astfel de chemare ar fi lipsită de respect nu numai în ceea ce-L privește pe Domnul, ci și față de această persoană și față de convingerile sale (sau față de lipsa acestor convingeri)” (Pr. John Meyendorff, Căsătoria - perspectivă ortodoxă, Cluj-Napoca, 2012, p. 67).

29. Ce importanță mai are postul astăzi?

Postul este de mare folos duhovnicesc. *„Este o realitate faptul că, astăzi, fie din nepăsare, fie din cauza condițiilor de viață, oricare ar fi acestea, mulți credincioși nu respectă toate hotărârile cu privire la post. Toate aceste cazuri de nerespectare a sfintelor rânduieli privind postul, fie generale, fie individuale, trebuie însă abordate de Biserică cu grijă pastorală, întrucât Dumnezeu nu voiește moartea păcătosului, ci să se întoarcă și să fie viu (Iez. 33, 11), fără a diminua valoarea postului... (cf. Importanța postului și respectarea lui astăzi, art. 8). Sfântul Ioan Damaschin spune: „Este bine să postești în fiecare zi, dar cel ce nu mănâncă să nu judece pe cel ce mănâncă. În aceste situații, să nu se dea legi, să nu se constrângă; nu se cuvine să conduci cu forța turma încredințată de Dumnezeu; mai degrabă să fie folosite îndemnul, blândețea și cuvântul dres cu sare” (Sfântul Ioan Damaschin, Despre sfintele posturi, 3, Migne, PG 95, 68B, citat în documentul sinodal Importanța postului și respectarea lui astăzi, art. 8).*

30. Este adevărat că Sinodul din Creta a redus perioadele de postire?

Nicidecum. Așa cum se menționează în articolul 6 și în articolul 9 ale documentului sinodal referitor la post: *„Urmând Sfinților Părinți, Biserica păzește, ca și mai înainte, hotărârile apostolice, canoanele sinodale și sfintele tradiții; ea arată totdeauna sfintele posturi ca cea mai bună cale în efortul credincioșilor pentru desăvârșirea lor sufletească și pentru mântuirea lor; ea susține necesitatea respectării de către credincioși a tuturor posturilor stabilite în cursul anului Domnului, adică: Postul Paștilor, cel de miercurea și vinerea, atestate de către sfintele canoane, precum și posturile Crăciunului, al Sfinților Apostoli, al Adormirii Maicii Domnului, postul de o singură zi al Înălțării Sfintei Cruci, al Ajunului Botezului Domnului și al Tăierii Cinstului Cap al Sfântului Ioan Înaintemergătorul, precum și toate posturile rânduite din grijă pastorală sau ținute în mod liber de către credincioși”*.

„Postirea pentru trei sau mai multe zile înainte de Sfânta Împărtășanie este lăsată la evlavia credincioșilor, conform cuvintelor Sfântului Nicodim Aghioritul: „Deși nu se rânduește postul înaintea Împărtășirii de dumnezeieștile canoane, cei ce pot posti mai înainte de aceasta și o săptămână întreagă bine fac.” (Comentariu la canonul 13 al Sinodului VI Ecumenic, Pidalion, 191). Însă, mulțimea credincioșilor Bisericii trebuie să respecte sfintele posturi și abținerea de la mâncare începând cu miezul nopții pentru a se apropia de Sfânta Împărtășanie, care este expresia prin excelență a ființei Bisericii”.

31. La ce se referă iconomia, cu privire la post?

„Cu discernământ pastoral, Biserica a pus regimului de postire și limitele iconomiei iubitoare de oameni. Drept urmare, ea a prevăzut aplicarea principiului bisericesc al iconomiei, în caz de boală trupească, de extremă necesitate sau în cazul vitregiei vremurilor, după judecata responsabilă și grija pastorală a episcopilor Bisericilor locale” (Importanța postului și respectarea lui astăzi, art. 7).

32. Au fost afirmate unitatea și unicitatea Bisericii Ortodoxe, la Sinodul din Creta?

Da. În tot cuprinsul documentului *Relațiile Bisericii Ortodoxe cu ansamblul lumii creștine* a fost exprimată foarte clar unitatea ființială a Bisericii Ortodoxe, fiind accentuat faptul că ea este *Biserica Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească* pe care o mărturisim în *Crezul niceo-constantinopolitan*. Prin aceasta, s-a mărturisit și unicitatea ei, faptul că ea este unica Biserică, deoarece *„bisericile și confesiunile creștine neortodoxe s-au îndepărtat în timp de la credința ortodoxă a Bisericii Celei Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească”* (art. 21), adică de la Biserica Ortodoxă.

Biserica Ortodoxă are conștiința profundă că ea este Biserica lui Hristos, așa cum au înțeles-o, au mărturisit-o și au trăit-o, cu credința lor profundă, Sfinții Apostoli, Sfinții Părinți de la cele șapte Sinoade Ecumenice, de la celelalte sinoade de autoritate universală și toți Sfinții Părinți până în zilele noastre. De aceea, delegația Bise-

ricii Ortodoxe Române a insistat foarte mult să se exprime convingerea că, numai pe baza credinței ortodoxe, se poate reface unitatea creștină, prin întoarcerea eterodocșilor în Biserica Ortodoxă.

33. A fost aprobată sintagma „unitatea pierdută a creștinilor”?

În versiunea presinodală a articolului 5 din documentul *Relațiile Bisericii Ortodoxe cu ansamblul lumii creștine* s-a folosit expresia „unitatea pierdută a creștinilor”, pentru a arăta scopul participării Bisericii Ortodoxe la dialogurile bilaterale și la Mișcarea ecumenică. Această expresie a născut controverse, fiind amendată de referatele mai multor Biserici autocefale. S-a socotit că, din punct de vedere eclesiologic, expresia aceasta ar putea sugera o anumită pierdere a unității Bisericii sau ar putea fi interpretată ca „unitatea pierdută a Bisericii”.

În contextul acestor discuții de la articolul 5 al documentului, Preafericitul Părinte Patriarh Daniel a subliniat importanța menționării în text a faptului că toți creștinii aparținând diferitelor confesiuni cu care eterodocșii se află în dialog sunt creștini care s-au separat de Biserica Ortodoxă sau creștini eterodocși, iar unitatea, mai precis comuniunea cu acești creștini, se poate realiza doar prin acceptarea de către aceștia a credinței Bisericii celei Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească, adică a Bisericii Ortodoxe. Preafericirea Sa a insistat asupra faptului că această clarificare este absolut necesară,

întrucât trebuie evitat *relativismul dogmatic* în formularea acestui text, care definește eclesiologia ortodoxă în raport cu diferite comunități creștine. Prin această clarificare, se explică tuturor credincioșilor ortodocși rațiunea pentru care Biserica Ortodoxă în ansamblul ei participă la dialogul intercreștin, fără ca, prin aceasta, să abdice de la învățătura de credință ortodoxă. În acest sens, propunerea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel de a înlocui expresia „*unitatea pierdută a creștinilor*” cu „*unitatea tuturor creștinilor*” a fost acceptată de plenul Sinodului.

Prin urmare, forma finală pe care a primit-o, în cele din urmă, articolul 5 din document este: „*Dialogurile teologice bilaterale actuale ale Bisericii Ortodoxe și participarea sa la Mișcarea ecumenică se sprijină pe însăși conștiința Ortodoxiei și pe spiritul ei ecumenic, cu scopul de a căuta, pe baza adevărului credinței și a Tradiției Bisericii primare a celor șapte Sinoade Ecumenice, unitatea tuturor creștinilor*”.

34. Ce urmărește Biserica Ortodoxă prin participarea la dialogurile interconfesionale?

Dialogul cu diferite confesiuni creștine se realizează, mai întâi, *pentru a mărturisi credința noastră ortodoxă și modul de înțelegere apostolic și patristic al Bisericii, contribuind prin aceasta la evidențierea valorilor eterne ale Ortodoxiei și la apropierea dintre creștini*. În același timp, însă, relațiile noastre cu ceilalți creștini sunt inevitabile. Se știe că Diaspora Ortodoxă în Occident nu poate evita relațiile cu romano-catolicii și cu protestanții, care sunt

majoritari în unele țări occidentale. Fără îndoială, trebuie să mărturisim dreapta credință și în aceste spații, însă nu cu ură confesională, ci cu smerenie și cu iubire creștină, pe care ni le recomandă Sfântul Apostol Pavel, când vorbește despre „credința lucrătoare prin iubire”. Așadar, mărturisirea dreptei credințe trebuie să se reflecte în dreapta viațuire, care pentru ortodocși presupune și efortul de a trăi în bune relații cu creștini de diferite etnii și confesiuni, *astfel încât, împreună, să dăm o mărturie credibilă despre iubirea smerită a lui Hristos*, într-o lume din ce în ce mai secularizată, mai îndepărtată de Dumnezeu și de Biserică. Aceasta este esența învățaturii ce s-a desprins din lucrările Sfântului și Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe din Creta, privind dialogurile interconfesionale. În acest sens, Biserica Ortodoxă consideră că, prin dialogul cu alți creștini, se face cunoscută învățătura autentică a Bisericii celei Una a lui Hristos, de care aceștia s-au despărțit, în timp, prin îndepărtare de la credința ortodoxă.

Însă, refacerea unității tuturor creștinilor se realizează prin întoarcerea eterodocșilor la Biserica Ortodoxă, fără compromis teologic sau minimalism dogmatic din partea creștinilor ortodocși. Documentul explică limpede modul în care este în-țeleasă această restaurare, și anume „*în Biserica cea Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească*”, adică în Biserica Ortodoxă.

35. Cum se evaluează dialogurile interconfesionale?

„Dialogurile teologice bilaterale sau multilaterale trebuie să se supună evaluărilor periodice la nivel panortodox” (art. 9).

„În cazul încheierii cu succes a lucrărilor unui dialog teologic, hotărârea luată la nivel panortodox de restabilire a comuniunii eclesiale trebuie să se bazeze pe unanimitatea tuturor Bisericilor Ortodoxe locale” (art. 15).

Aceste articole sunt binevenite, deoarece ele vin să așeze în rânduială practica dialogurilor ecumenice și chiar să arate că acestea trebuie să fie reevaluate. Este pentru prima dată când, într-un document oficial al Bisericii Ortodoxe, se solicită evaluarea dialogurilor și consensul panortodox privind acordurile ecumenice. Aceste acorduri nu vor putea produce efecte reale în Biserică, decât după acceptarea lor unanimă, la nivel panortodox.

Prin faptul că dialogul ecumenic va fi evaluat periodic la nivel panortodox și prin precizările că toate Bisericile autocefale sunt implicate în procesul de decizie privind dialogul intercreștin, se înțelege că documentul respectiv poate fi completat sau reformulat când Bisericile autocefale, inclusiv cele care nu au participat la Sinodul din Creta, se vor reuni într-un alt Sinod.

36. A fost ecumenismul proclamat ca fiind o nouă dogmă a Bisericii?

Categoric, nu. Sfântul și Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe nu a formulat dogme noi, canoane noi sau modificări

liturgice, ci a mărturisit că Biserica Ortodoxă este Biserica Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească a lui Hristos. **Nici Sinodul din Creta și niciun alt Sinod Ortodox nu au declarat ecumenismul ca fiind dogmă de credință, după cum niciun Sinod ortodox canonic autocefal nu a declarat vreodată ecumenismul ca fiind „panerezie”**. Documentul vorbește despre dialogul ecumenic, respingând ideea creării unei suprabiserici sau a negocierii adevărului de credință. Prin urmare, acuzațiile pe această temă aduse de unii contestatari ai Sinodului din Creta sunt injuste, iresponsabile și dăunătoare pentru unitatea Bisericii.

Pentru Biserica Ortodoxă participarea la dialogul cu ceilalți creștini - cunoscut, în general, sub numele de *mișcare ecumenică* - este înțeles ca o șansă de a mărturisi credința ortodoxă în fața creștinilor eterodocși. Deci, această participare ortodoxă la dialog intercreștin nu poate fi considerată ca atitudine eretică, deoarece *dialogul între creștini nu este o dogmă de credință, ci o atitudine de cooperare între creștini*, în locul polemicii pline de ură confesională și al confruntării violente, care din nefericire, s-au manifestat secole de-a rândul, în istoria creștinismului.

Participând la această mișcare de dialog cu membrii diferitelor confesiuni creștine, Biserica Ortodoxă a considerat, însă, că *refacerea unității creștinilor se poate realiza numai prin revenirea eterodocșilor în Biserica Ortodoxă, pe baza credinței Bisericii lui Hristos cea Una, Sfântă, Soborni-*

cească și Apostolească, adică a Bisericii Ortodoxe, pe care o mărturisim în Crezul niceo-constantinopolitan. Dialogul ecumenic poate deveni problematic în măsura în care este înțeles ca un compromis teologic pe baza unui „minimalism dogmatic” (Gh. Florovsky). Acest fapt este subliniat și în *Enciclica Sfântului și Marelui Sinod: „Dialogurile multilaterale purtate de Biserica Ortodoxă nu au însemnat, nu înseamnă și nici nu vor însemna niciodată un compromis în materie de credință”* (VII, 20).

37. De ce a fost acceptată „numirea istorică de biserici” (art. 6) pentru comunitățile creștine eterodoxe?

Articolul 6 al documentului *Relațiile Bisericii Ortodoxe cu ansamblul lumii creștine* menționează că „Biserica Ortodoxă acceptă denumirea istorică a altor biserici și confesiuni creștine eterodoxe, fără a fi în comuniune cu ele”. Această formulare, care a născut ample dezbateri în cadrul Sfântului și Marelui Sinod, a fost considerată de unii critici ai documentelor drept o declarație eclesiologică a Sinodului, în sensul recunoașterii calității de Biserică a celorlalte comunități creștine. Deși au fost propuse și alte formule, diferite, pentru a indica organizarea creștinilor care s-au îndepărtat de la credința ortodoxă, în cele din urmă formula „denumire istorică de biserici și confesiuni creștine eterodoxe” a întrunit consensul tuturor delegațiilor Bisericilor Autocefale. De fapt, s-a acceptat ideea că termenul „biserică” poate avea și alte înțelesuri și uzanțe din perspectivă juridică, istorică, socială,

culturală, decât înțelesul ontologic și teologic, folosit exclusiv pentru Biserica Ortodoxă. În contextul actual, legile care reglementează relațiile dintre cultele religioase creștine și statele europene folosesc în mod curent în titulatura oficială a acestora denumirea de „biserică”. De exemplu, în România, pe lângă Biserica Ortodoxă Română, există 10 culte recunoscute de stat care au în titulatură numele de „biserică”.

38. A mai fost folosită în teologia ortodoxă denumirea de „biserici” pentru comunitățile eterodoxe?

Da. La Sinodul din Creta s-a evidențiat că acceptarea denumirii istorice de „biserici” pentru comunitățile eterodoxe *nu reprezintă o inovație, pentru că, de fapt, nu este recunoscut caracterul eclezial ortodox al acestor comunități, ci doar denumirea lor istorică.* Astfel de denumiri au mai fost folosite de-a lungul timpului. De exemplu, Sinodul Constantinopolitan din anul 1484, care a condamnat încercările forțate de unire a ortodocșilor cu Biserica Romei, din perioada sinoadelor unioniste de la Ferrara-Florența (1438-1439), folosește în slujba de primire a celor de alte credințe la Ortodoxie termenul de „biserică” și pentru comunitatea creștinilor catolici (apuseni), susținând că cei care revin de la catolicism la Ortodoxie trebuie să renunțe la învățăturile dogmatice eretice *„și la restul obiceiurilor Bisericii lor”* (I. Karmiris, *Τα Δογματικά και Συμβολικά Μνημεία της Ορθοδόξου Καθολικής-Εκκλησίας*, τόμ. II, Atena, 1953, p. 988).

Alte autorități ale Bisericii Ortodoxe care nu pot fi bătute de faptul că s-au îndepărtat de la dreapta credință, dar au folosit termenul de biserici pentru comunitățile eterodoxe, sunt: Sfântul Vasile cel Mare (sec. al IV-lea), Iosif Vryennios (sec. al XIV-lea) sau Sfântul Marcu Eugenicul (sec. al XV-lea), *Enciclica Patriarhilor ortodocși* din anul 1848 sau, mai recent, Sfântul Nectarie de Eghina († 1920) și alții.

Când unii teologi sau unele sinoade au vorbit de „Biserica Romei”, după schisma acesteia din anul 1054, ei nu au trădat Ortodoxia, deoarece nu au recunoscut vreo altă Biserică adevărată în afara Bisericii Ortodoxe. De pildă, Sfântul Marcu al Efesului se adresează „Preafericitului Papă al Vechii Rome” cu aceste cuvinte: *„Până când cei care sunt ai Aceluiași Hristos și ai aceleiași credințe o să ne încăierăm și o să ne măcelărim unii pe alții? Până când închinătorii Aceleiași Treimi ne vom mușca și ne vom mânca întreolaltă (cf. Gal. 5, 15) până ce vom ajunge să ne nimicim unii pe alții și să fim desființați de vrăjmașii cei din afară?”* (Sfântul Marcu Eugenicul, *Opere*, vol. I, Ed. Pateres, București, 2009, p. 199). Așadar, înțelegem faptul că, deși acest sfânt ierarh ortodox se dezice de greșelile creștinismului apusean, nu renunță la idealul unității tuturor creștinilor în credința cea dreaptă.

Prin urmare, acceptarea denumirii de „biserici” pentru eterodocși nu reprezintă o inovație a Sinodului din Creta. Manuale de dogmatică ortodoxă binecunoscute (precum ale lui P. Trembelas, I. Karmiris, Pr. D. Stăniloae) vorbesc de „biserica romano-catolică” sau de „bisericile

protestante” și nu s-a considerat că această terminologie reprezintă o abatere de la dreapta credință, **deoarece prin aceste denumiri nu a fost recunoscut caracterul eclezial ortodox al comunităților respective**, ci doar denumirea sau numele istoric de „biserică”. Folosind expresia „biserici eterodoxe”, care s-au îndepărtat de la credința ortodoxă, Sinodul din Creta precizează totodată că „*Biserica Ortodoxă este Biserica cea Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească*”.

39. A aprobat Sfântul și Marele Sinod *Declarația de la Toronto* (1950)?

Nu, deoarece nu a fost cazul, ci doar s-a făcut o referire la acest document, pentru a exprima poziția ortodoxă față de dialogul ecumenic. În cuprinsul documentului *Relațiile Bisericii Ortodoxe cu ansamblul lumii creștine*, în articolul 19, este folosită o referire la *Declarația de la Toronto* (1950), unul dintre documentele de început ale „Consiliului Mondial al Bisericilor”, precizând faptul că acest Consiliu nu și-a propus niciodată să devină *o supra-Biserică*.

Prin citarea acestei *Declarații* în documentul Sfântului și Marelui Sinod, s-a dorit prezentarea cadrului statutar al Consiliului Mondial al Bisericilor, ca platformă organizată de dialog inter-creștin, care presupune libertatea de mărturisire a propriei credințe a celor implicați în acest dialog.

40. Acreditează cumva Sinodul din Creta o „eclezio- logie a ramurilor” care ar presupune existența mai multor Biserici ca părți din Biserica Una Sfântă, So- bornicească și Apostolească?

Nicidecum. Sinodul respinge categoric o astfel de abordare. În documentele Sfântului și Marelui Sinod sunt mărturisite foarte clar două adevăruri fundamentale: 1. Biserica Ortodoxă este „*Biserica Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească*” (*Relațiile Bisericii Ortodoxe cu ansamblul lumii creștine*, art. 1; 4; 21), ceea ce exclude orice formă de participare a eterodocșilor la viața internă a Bisericii Ortodoxe, și 2. „*bisericile și confesiunile non-ortodoxe s-au abătut de la adevărata credință a Bisericii celei Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească*” (art. 21) - propunerea delegației române, care subliniază ruperea sau îndepărtarea eterodocșilor de Biserica Ortodoxă.

Sfântul și Marele Sinod din Creta nu a acreditat în niciun fel eclezio-
logia ramurilor, ci dimpotrivă a denunțat orice formă de negocieri doctrinare, sincretism sau confuzie teologică: „*Dialogurile multilaterale purtate de Biserica Ortodoxă nu au însemnat, nu înseamnă și nici nu vor însemna niciodată un compromis în materie de credință*” (*Enciclica VII, 20*).

41. Ce este erezia? Dar schisma?

De-a lungul veacurilor, încă din epoca Sfinților Apostoli au apărut ereziile și, totodată, schismele. Primul eretic cunoscut este Simon Magul, cel exclus din co-

muniunea Bisericii de însuși Sfântul Apostol Petru (cf. Fapte 8, 9-24).

Erezia (gr. *hairesis*) înseamnă opinie separată, învățatură greșită cu privire la adevărul de credință. Câtă vreme dogmele credinței sunt adevăruri descoperite de Dumnezeu oamenilor, ereziile reprezintă o deformare a acestora, sunt învățături care amestecă adevărurile descoperite de Dumnezeu, cu învățătura „cea din afară”, adică străină de Biserică.

Schisma (gr. *schisma*, ruptură, despărțire, separare) este o rupere a comuniunii bisericești (cel mai adesea manifestată ca întrerupere a comuniunii euharistice dintre diferite comunități și indivizi), având la bază o problemă de disciplină bisericească, morală sau de altă natură. Nu întotdeauna schismele au avut la bază o problemă de natură teologică, adică o erezie, ci motive de altă natură (canonică, politică, etnică ș.a.). Deși unii Părinți ai Bisericii nu exprimau întotdeauna o distincție foarte clară între schismă și erezie, totuși Sfântul Ciprian al Cartaginei le considera drept fețele diferite ale uneia și aceleiași realități grave pentru Biserică. În acest sens, Sfântul Ciprian, în lucrarea sa *Despre unitatea Bisericii universale*, de altfel una dintre cele mai vechi și importante abordări patristice ale acestei probleme, vedea în schismă o problemă atât de serioasă pentru Biserică, încât o considera un păcat împotriva Duhului Sfânt (cf. Matei 12,31-32). De aceea, Sfinții Părinți includeau pe eretici și pe schismatici în rândul ucigașilor, afirmând

că, atât separarea prin schismă, cât și separarea prin erezie, înseamnă moarte sufletească, iar stăruința în această stare era asociată cu moartea veșnică. Pentru Biserica Ortodoxă, schisma reprezintă o negare a autorității și a unității ecleziale de către unele persoane sau grupuri răzvrătite.

Separarea prin schismă are întotdeauna la bază mândria, judecarea și înfruntarea superiorilor ierarhici, neascultarea, dorința de a conduce sau a domina, ori zelul excesiv, fără discernământ și măsură, dăunător vieții Bisericii.

42. Cum vedeau Sfinții Părinți ai Bisericii gravitatea schismeii ?

Având efecte directe negative asupra vieții Trupului tainic al lui Hristos, care este Biserica, Sfinții Părinți au fost categorici în a condamna orice schismă, pentru a păstra unitatea, sănătatea și pacea Bisericii. De aceea, schisma este considerată de Sfântul Ioan Gură de Aur păcatul cel mai grav, *„pe care nici sângele muceniciei nu-l poate vindeca”* (Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Epistola către Efeseni*, 11, Migne, PG 62, 85).

„Dascălul pocăinței”, Sfântul Ioan Gură de Aur, cel care a acceptat la finalul vieții sale toate acuzele nedrepte, răutatea celorlalți, trădarea, exilul, din dragostea sa pentru Biserică și pentru unitatea ei, atunci când a primit toate acestea nu și-a făcut o „Biserică paralelă”, ci a so-

cotit toate suferințele ca fiind mai degrabă laudă și cunună de la Domnul Slavei, Cel Răstignit, Mort și Înviat:

„Nimic nu poate irita (supăra) mai mult pe Dumnezeu decât dezbinarea Bisericii! Chiar de am săvârși mii de lucruri bune, noi cei care sfârâmăm pleroma bisericească nu suntem mai puțini vrednici de pedeapsă decât cei care au răstignit Trupul Său! Căci faptul acela a fost spre folosul lumii întregi, chiar dacă nu a fost făcut cu această intenție, în vreme ce acesta nu numai că nu aduce niciun folos, ci aduce multă vătămare. [...] Vătămarea aceasta nu este mai mică decât cea adusă de vrăjmașii [Bisericii], ci cu mult mai mare, pentru că cea dintâi o face mai strălucită, pe când aceasta o face de rușine în fața vrăjmașilor ei, când este luptată de proprii ei fii. Căci acest fapt li se pare [vrăjmașilor] drept o mare dovadă de înșelare: ca cei care au fost născuți și crescuți în Biserică și au fost învățați cu exactitate tainele ei cele negrăite, tocmai aceia să se întoarcă fără de veste și să se pună în rândul vrăjmașilor ei” (Sfântul Ioan Gură de Aur, Omilii la Epistola către Efeseni, 11, Migne, PG 62, 85).

Tot Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune că schisma nu e cu nimic mai prejos decât erezia, prin vătămarea pe care o aduce Trupului lui Hristos, la fel de greu de vindecat. *„Spune-mi: să presupunem că un supus al regelui nu ar trece de partea unui alt rege și nici nu i s-ar preda acestuia, însă luând purpura împărătească, și-ar însuși-o și ar deșira-o toată de la încheietură de sus până jos, și ar rupe-o în multe bucăți; unul ca acesta va fi mai puțin pedepsit decât cei care au trecut de partea altui rege? Dar ce? Dacă o dată*

cu aceasta l-ar apuca pe același rege de gât și l-ar sugruma, iar apoi i-ar ciopârți trupul în bucăți, cam ce pedeapsă după dreptate va lua? Dar dacă cineva care ar face așa ceva unui rege - care e împreună rob cu el [al lui Dumnezeu] - ar lua cea mai mare pedeapsă, apoi cel care sugrumă și ciopârțește în bucăți pe Hristos, de care gheenă nu va fi vrednic?" (Sfântul Ioan Gură de Aur, Omilii la Epistola către Efeseni, 11, Migne, PG 62, 87).

Sfântul Marcu Eugenicul, Mitropolitul Efesului, adresând, la rugămintea împăratului, un îndemn la unitate papei de la Roma, Eugeniu al IV-lea, referindu-se la marea schismă de la 1054 a Bisericii latine, la începutul lucrărilor Sinodului unionist de la Ferrara (1438), spune (la aproape 400 de ani de la marea schismă din 1054):

„Eu cred că cel ce a introdus această despărțire și a sfâșiat cămașa Stăpânului, țesută dintr-o bucată, mai mare osândă va avea decât cei ce L-au răstignit și decât toți necredincioșii și ereticii din veac. Însă ție, dimpotrivă, îți este cu puțință, preafericite părinte (papa Eugeniu al IV-lea, n.n.), să unești cele despărțite și să nimicești zidul cel din mijloc al despărțiturii (cf. Ef. 2,14) și să lucrezi lucrarea dumnezeieștii iconomii, numai să vrei. Începutul acesteia tu însuși l-ai pus și l-ai sporit prin strălucite cinstiri și mari daruri; binevoiește a-l și duce la bun-sfârșit, căci nu vei găsi un alt prilej mai potrivit decât cel pe care ți l-a dat Dumnezeu astăzi" (Sfântul Marcu Eugenicul, Opere, vol. I, Ed. Pateres, 2009, p. 203).

43. Se justifică existența unor tendințe schismatice în interiorul Bisericii Ortodoxe după Sfântul și Marele Sinod din Creta?

Nicidecum. În urma Sfântului și Marelui Sinod s-au lansat, în spațiul public, numeroase acuzații nefondate, cu privire la participarea delegației Bisericii Ortodoxe Române și cu privire la documentele semnate în cadrul Sfântului și Marelui Sinod, principala acuză fiind aceea că ierarhii ar fi semnat documente „eretice” și ar fi trădat astfel credința ortodoxă.

De cealaltă parte, s-a afirmat, însă, ferm, că „documentele aprobate de Sfântul și Marele Sinod **nu formulează dogme noi, ci reprezintă o reafirmare a continuității în mărturisirea credinței ortodoxe a Bisericii celei Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească**, adică în continuitate cu învățătura de credință propovăduită de Sfinții Apostoli și de Sfinții Părinți ai Bisericii, în continuitate cu cele șapte Sinoade Ecumenice, dar și cu Sinoadele ortodoxe care au urmat acestora, începând cu secolul al IX-lea și continuând cu mileniul al II-lea, apărând credința ortodoxă în fața unor învățături greșite apărute mai ales în creștinismul apusean. Astfel, *Sinodul din Creta a confirmat tradiția sinodală ortodoxă anterioară și a recunoscut valoarea universală a altor sinoade de importanță majoră din istoria Bisericii Ortodoxe* (inclusiv a Sinodului de la Iași din anul 1642)” († DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Un pas*

important în practica sinodalității ortodoxe universale - Semnificația liturgică, pastorală și misionară a Sinodului din Creta, în [http:// basilica.ro/ un-pas-important-in-practica-sinodalitatii-ortodoxe-universale-semnificatia-liturgica-pastorala-si-misionara-a-sinodului-din-creta/](http://basilica.ro/un-pas-important-in-practica-sinodalitatii-ortodoxe-universale-semnificatia-liturgica-pastorala-si-misionara-a-sinodului-din-creta/)). De aceea, întrucât nu poate fi vorba de trădare a credinței ortodoxe sau de documente „eretice”, nu sunt justificate atitudini schismatice.

44. Cum trebuie privită mărturisirea și apărarea credinței ortodoxe?

Mărturisirea și apărarea credinței ortodoxe este o poruncă evanghelică pentru orice creștin. Cu atât mai mult, aceasta este una din responsabilitățile fundamentale ale episcopilor. Însă, aceasta trebuie făcută cu discernământ, dând mărturia bună a credinței Bisericii *celeii Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească*. Orice exces de zel, comportă riscuri foarte mari și se poate transforma în atitudini radicale, de răzvrătire, și chiar schismatice.

45. Cum este privit de Sfinții Părinți ai Bisericii zelul lipsit de discernământ?

În realitate, multe erezii și schisme cu care s-a confruntat Biserica de-a lungul veacurilor, cum ar fi nestorianismul, monofizitismul sau altele, ajungându-se până la diferite schisme din secolul al XX-lea, au fost produse de persoane evlavioase, cu atitudine zelotistă,

de apărare a credinței. Din nefericire, evlavia sau râvna acestora, dacă nu este și rod al pocăinței personale, al smereniei și al curățirii de patimi, tulbură pacea Bisericii. De fapt, despre ce fel de apărare a credinței Bisericii mai poate fi vorba, când se încurajează dezbinarea, schisma și separarea de Biserică?

Dar această atitudine negativă se manifestă, potrivit Sfântului Maxim Mărturisitorul, din cauza zelului lipsit de discernământ/rațiune pentru credința ortodoxă, zel care, scăpat de sub control, asemenea unui taur (cf. Ieșire 21, 29-36) pune în primejdie propriul suflet (cf. Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Quaestiones et dubia*, 24, *Corpus Christianorum Series Graeca* 10, Turnhout: Brepols, 2006, p. 21; *Întrebări și nedumeriri*, 24, *Viața în Hristos, Pagini de Filocalie* 1, Ed. Doxologia, Iași, 2012, p. 93).

De asemenea, Sfântul Ioan Gură de Aur deplânge pe cei ce s-au separat de Biserică prin schismă, socotind aceasta o stare cu mult mai rea chiar decât delăsarea duhovnicească: „*Cei care au provocat nenorocirea aceasta sunt aceia care se arătau zeloși. Dacă ați fost zeloși spre așa ceva [spre schismă], mai bine ar fi fost [să nu fi fost zeloși] și să vă fi numărat și voi printre cei cărora nu le pasă de nimic*” (Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Epistola către Efeseni*, 11, Migne, PG 62, 88).

46. De ce nu este îngăduită nepomenirea episcopului la sfintele slujbe în Biserica Ortodoxă?

Încetarea pomenirii ierarhului de către clericul slujitor atrage după sine, în mod inevitabil, sancționarea

clericului respectiv de către Biserică pentru încălcarea rânduielii liturgice canonice. Acolo unde nu mai este pomenit ierarhul, a cărui prezență liturgică este vizibilă prin Antimisul de pe Sfânta Masă, semnat de acesta, Sfânta Euharistie nu este canonică potrivit credinței și disciplinei ortodoxe. Preotul care nu-l mai pomenește pe ierarhul său canonic la sfintele slujbe nu se mai poate legitima ca slujitor al Sfântului Altar.

De pildă, Sfântul Ignatie Teoforul († 107), cel care i-a cunoscut personal pe Apostolii Domnului, spune: *„Ni-meni să nu facă fără episcop ceva din cele ce țin de Biserică. Acea Euharistie să fie socotită validă care este sub episcop sau sub cel căruia îi îngăduie acela”* (Epistola către Smirneni VII, 1).

În același înțeles, Părintele Dumitru Stăniloae evidențiază importanța pomenirii liturgice a episcopului, ca pe un element fundamental în manifestarea unității Bisericii: *„Ne rugăm întâi pentru pomenirea arhierelui, prin care ni se comunică harurile lui Hristos, venite de la Apostoli, și care le are în comuniune cu toți episcopii, deci cu toată Biserica. Prin aceasta se arată că vrem să rămânem în unitatea și în dreapta credință a Bisericii apostolice. Nu ne putem mântui decât în aceasta. Despărțirea de ea e una cu despărțirea de Hristos, de unitatea celor ce-L recunosc în adevărul Lui, așa cum L-au cunoscut Apostolii. Nu numai arhierelul și preotul se roagă pentru credincioșii păstoriți, ci și credincioșii pentru ei. Nu numai de la inimă curge sângele spre mădulare, ci și invers. Așa se menține unitatea și viața organismului”* (Pr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate și co-*

muniune în Liturghia Ortodoxă, E.I.B.M.B.O.R., București, 2004, p. 380).

47. Ce spun canoanele bisericești despre oprirea pomenirii episcopului?

Cele spuse anterior despre legătura dintre episcop și Biserică și despre pomenirea liturgică a episcopului este confirmat și de întreaga Tradiție canonică. Unul din cele mai vechi canoane pe acest subiect este *Canonul 31 Apostolic*: „*Dacă vreun presbiter, disprețuind pe episcopul său, ține deosebi adunare și ridică alt altar, neștiind nici o vină asupra episcopului său în privința dreptei credințe și dreptății, să se caterisească ca iubitor de stăpânire, căci este tiran. Asemenea și ceilalți clerici și câți se vor uni cu dânsul. Iar laicii să se afurisească (oprire de la Sfânta Împărtășanie). Aceasta să se facă însă după una și a doua și a treia admoniție (avertizare) din partea episcopului*”.

În primele veacuri ale Bisericii au existat cazuri de preoți care, rupându-se în mod arbitrar de episcopii lor canonici (legali), își înființau comunități, ridicau biserici separate, independente de autoritatea episcopală, recrutând în felul lor și credincioși. Astfel produceau schismă sau dezbinare, în detrimentul Bisericii. De aceea, *Canonul 31 Apostolic* pedepsește cu caterisire pe orice preot răzvrătit, care arată nesupunere față de episcopul său canonic și se desparte de el. Dacă vreunui preot i s-ar părea că episcopul său comite ceva împotriva dreptei credințe, acesta trebuie judecat de sinod (*cf.* Canonul 9,

Sin. IV Ecumenic) și numai dacă sinodul va declara pe acest episcop vinovat și îl caterisește, doar în acest caz va fi dezlegat preotul de dependența față de episcopul respectiv (Cf. Nicodim Milaș, *Canoanele Bisericii Ortodoxe însoțite de comentarii*, vol. I, partea I, trad. de prot. Uroș Kovincici și dr. Nicolae Popovici, Ed. Diecezană, Arad, 1930, pp. 231-234).

48. Canonul 15 de la Sinodul I-II de la Constantinopol (861) poate oferi o legitimare canonică a schismei în anumite condiții?

În ultima perioadă, unii clerici și mireni, care au întrerupt pomenirea episcopilor lor, după încheierea Sfântului și Marelui Sinod din Creta, au invocat *Canonul 15* al Sinodului I-II de la Constantinopol desfășurat în anii 859 și 861. Dar ce afirmă, mai precis, acest canon?

„Cele ce sunt rânduite pentru presbiteri, și episcopi, și mitropoliți, cu mult mai vârtos se potrivesc pentru patriarhi. Drept aceea, dacă vreun presbiter, sau episcop, sau mitropolit ar îndrăzni să se depărteze de comuniunea cu propriul său patriarh, și nu ar pomeni numele acestuia, precum este hotărât și rânduit în dumnezeiasca slujbă tainică, ci mai înainte de înfățișarea sinodală și de osândirea definitivă a acestuia ar face schismă, Sfântul Sinod a hotărât ca acela să fie cu totul străin de toată preoția, dacă numai se va vădi că a făcut această nelegiuire. Și acestea s-au hotărât și s-au pecetluit pentru cei ce sub pretextul oricăror vinovații se depărtează de întâii lor stătători și fac schismă și rup unitatea Bisericii.

Cei ce se despart pe sine de comuniunea cea cu întâiul stă-tător al lor pentru oarecare eres osândit de sfintele Sinoade, sau de Părinți, firește [de comuniunea] cu acela, care propo-văduiește eresul în public, și cu capul descoperit îl învață în biserică, unii ca aceștia nu numai că nu se vor supune certării canonice, desfăcându-se pe sine-și de comuniunea cu cel ce se numește episcop [chiar] înainte de cercetarea sinodală, ci se vor învrednici și de cinstea cuvenită celor ortodocși. Căci ei nu au osândit pe episcopi, ci pe pseudo-episcopi și pe pseudo-în-vățători, și nu au rupt cu schisma unitatea Bisericii, ci s-au silit să izbăvească Biserica de schisme și de dezbinări”.

Canonul spune clar că cel ce nu pomenește pe superiorul său ierarhic care l-a rânduit pentru săvârșirea celor sfinte prin hirotonie, în absența unei condamnări sinodale explicite, *săvârșește schismă*. De aceea, observăm că este greșită interpretarea nouă care circulă astăzi, și anume că nepomenirea ierarhului ar fi un avertisment sau sancțiune dată ierarhului de către cei subordonați lui, dar nu este schismă. Evident că este o interpretare greșită, deoarece **nepomenirea este schismă** în toată regula, chiar dacă ea nu este asociată, în cazul preoților, pentru o vreme, cu pomenirea unui alt episcop care nu este în comuniune cu episcopul nepomenit, sau în cazul episcopilor, cu vreo altă structură eclezială.

Canonul 15, însă, nu obligă pe nimeni la nepomenirea episcopului decât după ce s-a pronunțat sinodul în această privință. În orice condiții, este preferabilă smerenia unită cu ascultarea față de ierarh, decât schisma.

Partea a II-a a *Canonului 15* nu poate fi invocată în argumentarea unei așa-zise „sanționări prin ruperea comuniunii” sau „nepomenire” a celor care acceptă dialogul ecumenic, *deoarece acest dialog nu este condamnat de vreun Sinod ortodox, canonic, autocefal ca fiind erezie*. Prin urmare, nepomenirea episcopului, mitropolitului sau patriarhului îl pune pe clericul respectiv în stare de schismă.

49. Care sunt consecințele ruperii comuniunii clericului cu episcopul locului, în afara situației în care Sfântul Sinod l-ar fi sancționat pe acel ierarh?

Dacă un cleric rupe legătura cu episcopul locului, el rupe legătura cu Biserica întreagă, și atunci toate slujirile lui nu mai sunt slujiri ale Bisericii, ci simple acte rituale pe care Biserica nu le poate recunoaște ca fiind canonice sau valide. Într-o astfel de situație, episcopul eparhial trebuie să delege pe un alt preot să exercite responsabilitatea pastorală, deoarece prin nepomenirea ierarhului la Sfintele slujbe, preotul răzvrătit s-a rupt de comuniunea cu Biserica Ortodoxă.

50. Cum se cuvine să se comporte un creștin ortodox față de cei care îl abordează cu învinuiri nedrepte privind Sinodul din Creta?

Să păstreze dreapta învățătură și să rămână în comuniune cu Biserica Ortodoxă, care păstrează adevărul nealterat al învățăturilor primite de la Mântuitorul nos-

tru Iisus Hristos, propovăduite de Sfinții Apostoli, statornicite prin Sinoadele Ecumenice sub inspirația Duhului Sfânt și mărturisite de către Părinții Bisericii. Totodată, creștinul ortodox va cere sfatul duhovnicului care se află în comuniune cu ierarhul său asupra nelămuririlor pe care le are cu privire la hotărârile luate de Sfântul și Marele Sinod din Creta, dar, mai ales, creștinul ortodox va participa la viața Bisericii și va continua să se roage pentru pacea și unitatea acesteia.

51. Cum au fost primite de Sinoadele Bisericilor locale documentele Sfântului și Marelui Sinod?

În două etape: mai întâi, prin aprobarea lor de către delegațiile prezente la sinod, iar în al doilea rând, prin *transmiterea documentelor aprobate către clerul și credincioșii tuturor eparhiilor*.

Credincioșii Bisericilor Ortodoxe participante la Sinodul din Creta au primit, în general, bine documentele Sinodului. Au existat și anumiți credincioși care au manifestat reticență față de unele documente ale Sinodului. Însă cei mai mulți dintre aceștia au rămas în comuniunea Bisericii, manifestând încredere în ierarhii și preoții lor. Din păcate, unii au hotărât să ia calea schismei, separându-se de Biserica Ortodoxă.

Desigur, unele documente ale Sinodului din Creta ar putea fi „*explicitate, nuanțate sau dezvoltate*” de către un viitor Sfânt și Mare Sinod al Bisericii Ortodoxe”, după cum a precizat Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în ședința sa de lucru din 28-29 octombrie 2016.

Aceeași atitudine realistă au arătat-o și alte Biserici Ortodoxe locale. De pildă, Biserica Greciei, în *Mesaj către popor*, arată că „*textele constituie obiectul aprofundării și studiului pe mai departe, iar credincioșii sunt îndemnați să nu dea greutate cuvintelor acelora care îi instigă să se depărteze de ea cu scopul de a constitui adunări separate în afara pliiromei Bisericii*”. De asemenea, Patriarhia Alexandriei, în mesajul său din 16 noiembrie 2016 către credincioși declara: „*Sinodul a reprezentat pecetluirea unui drum lung, de mai multe zeci de ani, parcurs prin consultări teologice intense, acorduri și dezacorduri. El a fost viziunea predecesorilor noștri luminați și harismatici, care s-au rugat să ajungă ziua convocării acestuia, însă nu au reușit*”.

52. Care este poziția Sfintei Chinotite din Muntele Athos față de documentele Sfântului și Marelui Sinod și de ierarhii care au participat?

Amintim că și monahii de la Muntele Athos, ancorați „pe o tradiție îndelungată de mărturisire a credinței ortodoxe, a conștiinței de sine și a ecleziologiei, dar și de sprijinire a încercatei Patriarhii Ecumenice”, prin Comisia specială însărcinată de către Sfânta Chinotită pentru studierea documentelor finale ale Sfântului și Marelui Sinod, s-au pronunțat în privința necesității îmbunătățirii documentelor „pentru a se oferi lumii cuvântul sinodal al Bisericii Ortodoxe curat de elementele care nu sunt mântuitoare, ci împresoară veacul acesta” (<http://basilica.ro/sinodul-din-creta-sfanta-chinotita-tendintele-de-intre-rupere-a-pomenirii-ierarhilor-nu-sunt-justificate>).

De asemenea, după Sfântul și Marele Sinod care a aprobat cele șase documente, Sfânta Chinotită a subliniat faptul că *„majoritatea episcopilor, chiar și sub forma delegațiilor, au participat la Sfântul și Marele Sinod pentru a confirma conștiința de sine a Bisericii celui Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească, și nu pentru a aproba o linie ecumenistă”*, așa cum, pe nedrept, au afirmat unii ulterior.

Sfânta Chinotită, apreciind eforturile ierarhilor depuse la definitivarea documentelor, a recunoscut *„eforturile teologice ale unor episcopi de a elimina concepte și fraze teologice ambigue și de a adăuga propunerile necesare pentru a evita conotațiile ecumeniste ale documentelor”*.

Aceași poziție este susținută și în *Mesajul Sinaxei Duple a Sfântului Munte din 17/30 iunie 2017*, care reclamă tendințele unor creștini de a se separa de ierarhii lor, pentru motivul că Sinodul din Creta ar fi aprobat documente eretice: *„În mod continuu se observă o tulburare mocnită, provocată de cei care se împotrivesc față de hotărârile Sfântului și Marelui Sinod (Creta, 2016). Se propun delimitări și întreruperea pomenirii episcopilor noștri”* (<http://basilica.ro/sinodul-din-creta-sfanta-chinotita-nelinistea-si-disperarea-nu-sunt-justificate>).

Din cele de mai sus, constatăm cu ușurință că problema acurateței teologice și a fidelității față de păstrarea și afirmarea dreptei credințe a preocupat toate Bisericile locale. Acestea au redactat textele, le-au supus aprobării Sinoadelor Bisericilor Autocefale în faza pre-

sinodală, iar cu ocazia Sfântului și Marelui Sinod au fost îmbunătățite textele care au generat discuții pentru a răspunde frământărilor și provocărilor lumii contemporane, în duhul doctrinei și tradiției canonice a Bisericii.

În concluzie, putem spune că Sinodul din Creta se înscrie atât în linia învățaturii propovăduite de Sfinții Apostoli și de Sfinții Părinți, cât și în continuarea tuturor Sinoadelor Ortodoxe care au reafirmat dreapta credință a Bisericii lui Hristos, ținând seama și de contextul problemelor multiple ale lumii de azi.

De aceea, chiar și Bisericile Ortodoxe Autocefale care n-au participat la Sinodul din Creta au rămas în comuniune euharistică eclezială cu toate Bisericile Ortodoxe participante la acest sinod.

53. Apel la restabilirea comuniunii eclesiale

În lumina întrebărilor și răspunsurilor prezentate mai sus, toți cei care, din prea mult zel sau din alte motive, au întrerupt comuniunea cu ierarhul lor canonic sunt chemați, cu dragoste în Hristos, să dobândească, într-o smerenie, pacea iertării și bucuria refacerii comuniunii în Biserica lui Hristos.

CUPRINS

<i>Cuvânt înainte</i>	3
1. Ce este Biserica, potrivit documentelor din Creta?.....	7
2. Care este forma de conducere a Bisericii?	7
3. De ce este organizată Biserica în mod sinodal?	8
4. Este necesară organizarea de Sinoade Generale sau Universale atunci când apar probleme de ordin general?	9
5. Când și de ce a apărut ideea organizării unui Mare Sinod al Bisericii Ortodoxe, care să reunească episcopi din întreaga lume?	9
6. De ce este numit „sfânt” și „mare” Sinodul general al Bisericii Ortodoxe care a avut loc în Creta?	10
7. De ce a fost nevoie de un regulament propriu de organizare a Sfântului și Marelui Sinod?	11
8. De ce nu au fost publice ședințele de lucru ale Sfântului și Marelui Sinod?	11
9. Au putut vorbi liber episcopii participanți la Sinodul din Creta?	12
10. Prin stabilirea unui număr precis de episcopi participanți, s-a încălcat în vreun fel organizarea sinodală a Bisericii?	12
11. La Sinoadele Ecumenice ale Bisericii participau toți episcopii?	13
12. Au participat toate Bisericile la Sfântul și Marele Sinod din Creta?	14

13. La acest sinod au participat și credincioși mireni?.....	14
14. La lucrările Sfântului și Marelui Sinod au participat persoane de altă credință?	15
15. Documentele finale au fost votate de Întâistătătorii Bisericii Autocefale în nume propriu?	15
16. De ce nu au semnat unii ierarhi participanți unele documente?	16
17. Cum a fost percepută implicarea delegației române și a Patriarhului Bisericii noastre la Sinodul din Creta?	17
18. Este adevărat că Biserica Ortodoxă recunoaște, prin documentele Sinodului din Creta, alte genuri decât cel «femeiesc» și «bărbătesc»?	20
19. Are Biserica dreptul de a da mărturie despre credința ei în spațiul public?	20
20. Sunt permise cercetările științifice moderne asupra omului?	21
21. Care sunt pericolele ce trebuie evitate azi?	21
22. Cum este definită familia în documentul „Sfânta Taină a Cununiei și impedimentele la aceasta”?	23
23. A aprobat Sinodul din Creta căsătoriile între persoane de același sex?	23
24. Dar, a avut Sinodul vreo poziție față de parteneriatele civile?	24
25. Căsătoriile creștine mixte (între creștini ortodocși și creștini eterodocși) sunt o noutate introdusă de Sinodul din Creta?	24
26. De ce se practică iconomia în cazul căsătoriilor creștine mixte?	25
27. Cui i se aplică iconomia și în ce fel?	27

28. Sunt permise căsătoriile creștinilor ortodocși cu necreștinii, potrivit documentelor Sfântului și Marelui Sinod?.....	27
29. Ce importanță mai are postul astăzi?	28
30. Este adevărat că Sinodul din Creta a redus perioadele de postire?	29
31. La ce se referă iconomia, cu privire la post?	30
32. Au fost afirmate unitatea și unicitatea Bisericii Ortodoxe, la Sinodul din Creta?	30
33. A fost aprobată sintagma „unitatea pierdută a creștinilor”?..	31
34. Ce urmărește Biserica Ortodoxă prin participarea la dialogurile interconfesionale?	32
35. Cum se evaluează dialogurile interconfesionale?	34
36. A fost ecumenismul proclamat ca fiind o nouă dogmă a Bisericii?.....	34
37. De ce a fost acceptată „numirea istorică de biserici” (art. 6) pentru comunitățile creștine eterodoxe?	36
38. A mai fost folosită în teologia ortodoxă denumirea de „biserici” pentru comunitățile eterodoxe?	37
39. A aprobat Sfântul și Marele Sinod <i>Declarația de la Toronto</i> (1950)?	39
40. Acreditează cumva Sinodul din Creta o „ecleziologie a ramurilor” care ar presupune existența mai multor Biserici ca părți din Biserica Una Sfântă, Sobornicească și Apostolească?.....	40
41. Ce este erezia? Dar schisma?	40
42. Cum vedeau Sfinții Părinți ai Bisericii gravitatea schismei?.	42

43. Se justifică existența unor tendințe schismatice în interiorul Bisericii Ortodoxe după Sfântul și Marele Sinod din Creta?	45
44. Cum trebuie privită mărturisirea și apărarea credinței ortodoxe?	46
45. Cum este privit de Sfinții Părinți ai Bisericii zelul lipsit de discernământ?	46
46. De ce nu este îngăduită nepomenirea episcopului la sfintele slujbe în Biserica Ortodoxă?	47
47. Ce spun canoanele bisericești despre oprirea pomenirii episcopului?.....	49
48. Canonul 15 de la Sinodul I-II de la Constantinopol (861) poate oferi o legitimare canonică a schismei în anumite condiții?	50
49. Care sunt consecințele ruperii comuniunii clericului cu episcopul locului, în afara situației în care Sfântul Sinod l-ar fi sancționat pe acel ierarh?	52
50. Cum se cuvine să se comporte un creștin ortodox față de cei care îl abordează cu învinuiri nedrepte privind Sinodul din Creta?	52
51. Cum au fost primite de Sinoadele Bisericilor locale documentele Sfântului și Marelui Sinod?.....	53
52. Care este poziția Sfintei Chinotite din Muntele Athos față de documentele Sfântului și Marelui Sinod și de ierarhii care au participat?	54
53. Apel la restabilirea comuniunii eclesiale	56